

2/2017 (20)
Opuscula
Sociologica

ISSN 2299-9000

O P

Albert Terelak, Sebastian Kołodziejczak

Uniwersytet Szczeciński

Szczecin jako przestrzeń życia i rozwoju w świadomości jego aktywnych zawodowo mieszkańców w kontekście rekompozycji rynków pracy Pomorza Zachodniego*

STRESZCZENIE W tekście zawarta jest analiza dynamiki podstawowych wskaźników zachodniopomorskiego rynku pracy na tle pozostałych województw. W takim kontekście zaprezentowana jest kondycja Szczecina jako miasta stanowiącego regionalne centrum społeczno-ekonomiczne. Rysem charakterystycznym jego oblicza, widzianego z perspektywy jakości procesów społecznych i gospodarczych obecnych w innych dużych aglomeracjach Polski, są znaczące dysproporcje kluczowych potencjałów rozwojowych związanych z jakością życia, kapitałem ludzkim, zapleczem instytucjonalnym i technicznym oraz infrastrukturalnym, atrakcyjnością inwestycyjną, sprawnością w pozyskiwaniu środków finansowych na realizowane inwestycje i przedsięwzięcia, jak również kulturą i wizerunkiem miasta. Zaprezentowane wyniki analizy stanowią ramy dla oglądu zagadnień związanych ze społecznym postrzeganiem stolicy Pomorza Zachodniego przez jej mieszkańców.

SŁOWA KLUCZOWE

DYNAMIKA RYNKU PRACY, KAPITAŁ LUDZKI, ZARZĄDZANIE MIASTEM

* Artykuł jest szkicem obrazu sytuacji na regionalnym rynku pracy, która stała się podstawą dla podjęcia cyklu badań zorientowanych na identyfikację świadomościowych korelatów kondycji rynku pracy oraz zachowań i działań podejmowanych w tych specyficznych warunkach przez aktywnych zawodowo mieszkańców Szczecina mieszkających się w dynamicznych kategoriach wieku produkcyjnego (25–44 lata). Opracowanie to stanowi konieczne tło dla rozważań podjętych w kolejnych artykułach zamieszczonych w niniejszym numerze „Opuscula Sociologica”: Alberta Terelaka, *Szczecin w świadomości jego mieszkańców. Perspektywa zakorzenienia* (s. 63–89), przedstawiającym specyfikę sposobu postrzegania stolicy Pomorza Zachodniego przez jej mieszkańców realizujących tu kariery zawodowe oraz osiągających cele życiowe; Sebastiana Kołodziejczaka, *Warunki rozwojowe Szczecina w świadomości jego mieszkańców. Perspektywa zakorzenienia* (s. 91–108), charakteryzującym opinie na temat władz lokalnych i potencjałów rozwojowych miasta. Opracowania te przedstawiają najświeższe (z 2015 r.) wyniki badań prowadzonych przez autorów w dwuletnim interwale, od 2009 r.

W ostatnich latach można zaobserwować coraz wyraźniejsze trendy akcentowania perspektywy jakości życia w myśleniu nad funkcjonowaniem aglomeracji. Coraz częściej też czyni się ją priorytetem oraz kanwą działań planistycznych, inwestycyjnych i zarządczych we współczesnym mieście. Liczne opracowania w tym obszarze, nawiązujące między innymi do koncepcji systemu badań miast europejskich *Quality of life in cities Perception survey in 79 European cities – Flash Eurobarometer*¹ (orientującego rozwój miasta na optymalizację poziomu zaspokojenia potrzeb życiowych jego mieszkańców), zakładają systemową obserwację i analizę rozmaicie definiowanych warunków życia w miastach. Na szczególne wyróżnienie zasługują tu – realizowane od 2006 roku – badania wielkich miast Polski². Ich podstawowa wartość poznawcza wynika z jednej strony z porównań warunków rozwoju oraz z drugiej – stanu rozwoju największych miast stanowiących regionalne centra zmiany społecznej w okresie następującym po transformacji społeczno-ustrojowej i gospodarczej kraju. Dla refleksji socjologicznej nad przemianami dokonującymi się na Ziemiach Zachodnich i Północnych taka perspektywa poznawcza jawi się jako bardzo atrakcyjna, ponieważ odsłania rozliczne konteksty inspirujące do nowego spojrzenia na rzeczywistość społeczną, kulturalną, gospodarczą i inną tych obszarów³. Odmienny, aczkolwiek silnie związany z zarysowanymi tu zagadnieniami wymiar refleksji stanowią – inicjowane od początku wielkich ruchów osiedleńczych na „Ziemiach Odzyskanych” – badania nad integracją społeczną, rozwojem więzi lokalnych oraz tożsamości lokalnej i regionalnej ludności tej części powojennej Polski⁴. W niniejszym opracowaniu przyjęto, że platformę łączącą obydwie wymienione perspektywy tworzy spojrzenie na współczesne miasto oraz podstawowe elementy jego wizerunku przez pryzmat świadomości jego mieszkańców. Z jednej strony bowiem miasto przedstawia się jako przestrzeń skupiająca całokształt warunków

¹ Badania jakości życia, jako zagadnienie interdyscyplinarne, realizowane są przy zastosowaniu obszernego spektrum metod charakterystycznych dla socjologii, rzadziej psychologii oraz innych nauk. Od wielu lat realizuje się systematyczne badania porównawcze, uwzględniające rozliczne elementy składające się na jakość życia w wielu rejonach świata, w tym w miastach. Do najbardziej znanych należą: *The Mercer Quality of Living Survey*, *Europejskie badania jakości życia (EQLS)*, *Europejskie badanie dochodów i warunków życia krajów Unii Europejskiej (EU-SILC)*, badania jakości życia w miastach europejskich w ramach Programu Urban Audit oraz szeroko dyskutowany Quality of Life Index, opracowany w 2005 r. i stosowany przez brytyjski „The Economist”.

² Badania realizowane są przez PwC Polska, w 2006 r. objęły siedem miast: Poznań, Gdańsk, Łódź, Warszawę, Kraków, Wrocław i Katowice. Wyniki opublikowano w siedmiu raportach na temat każdego z wymienionych miast (por. Mastalerz, 2007); w 2011 r. badania objęły jedenaście miast: Poznań, Trójmiasto, Łódź, Warszawę, Kraków, Wrocław, Katowice, Białystok, Bydgoszcz, Szczecin i Lublin. Wyniki opublikowano w jedenastu raportach na temat każdego z wymienionych miast (por. Orłowski, 2011).

³ W raporcie z 2011 r., w którym charakterystyce poddano (obok innych i na tle innych miast) stolicę Pomorza Zachodniego – Szczecin, warunki i stan rozwoju opisywane są za pomocą siedmiu typów kapitału: kapitału ludzkiego i społecznego, kapitału kultury i wizerunku, kapitału jakości życia, kapitału technicznego i infrastrukturalnego, kapitału instytucjonalno-demokratycznego, kapitału atrakcyjności inwestycyjnej oraz kapitału źródeł finansowania. Stanowi to oryginalną i współczesną płaszczyznę teoretyczno-metodologiczną dla komparatywnej analizy kondycji rozwojowej miast (por. Orłowski, 2011).

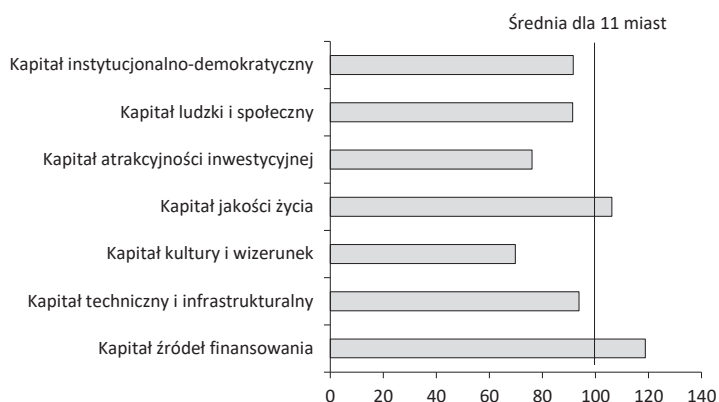
⁴ Bogatą tradycję badań terenowych realizowanych w latach 50., 60. i 70. – głównie w ramach projektów badawczych Instytutu Zachodniego w Poznaniu – reprezentują liczne opracowania stanowiące źródło wiedzy teoretycznej oraz wzorów postępowania badawczego. Do pozycji stanowiących jedno ze źródeł inspiracji dla niniejszego opracowania zaliczają się prace: Pawła Rybickiego *Osadnictwo miejskie w ujęciu teoretycznym*, Stanisława Ossowskiego *Zagadnienia więzi regionalnej i więzi narodowej* (z badań w Gielczynie), Ireny Turnau *Pochodzenie ludności polskiego Wrocławia*, Zygmunta Pióry i Bożydara Rząd-Górnickiego *Formowanie się społeczności lokalnej Trzcińskiego Źródła* oraz Stefana Nowakowskiego *Dwa stadia integracji w procesie rozwoju miasta* (opublikowane w: Kwilecki, 1970). Por. też *Pamiętniki osadników Ziemi Odzyskanych*, teksty wybrane i opracowane przez Dulczewskiego i Kwileckiego (1979); por. też Franciszka Krzykały *Z badań nad przeobrażeniami społecznymi i kształtowaniem się więzi lokalnej i regionalnej wśród mieszkańców Kostrzyna nad Odrą* (opublikowane w: Dulczewski, 1971). Nie sposób nie wymienić również pionierskiej, i dziś już klasycznej pozycji dotyczącej badań nad miastem przez pryzmat świadomości jego mieszkańców: Znanieckiego i Ziółkowskiego *Czym jest dla ciebie miasto Poznań? Dwa konkursy: 1928/1964* (1984).

niezbędnych dla realizacji aspiracji i celów życiowych mieszkających tu ludzi i jako takie zmienia się poprzez tę realizację albo przeciwnie – przez jej brak lub większe bądź mniejsze ograniczenia. Z drugiej zaś strony miasto jest źródłem wzorów, tradycji oraz obszarem szczególnej eksternalizacji tożsamości jego mieszkańców. Stan integracji społecznej i kulturowej oraz charakter miejskich narracji, wyrażających się opiniami formułowanymi na temat miasta, stanowią swoistą soczewkę przybliżającą specyfikę powiązań między płaszczyzną szeroko pojmowanej jakości życia a świadomością ludzi.

We wspomnianym raporcie na temat kondycji rozwojowej Szczecina na tle innych dużych miast Polski jawi się on jako aglomeracja nierównomiernie rozłożonych potencjałów. Otóż zgodnie z tym, co piszą autorzy, potencjał rozwojowy miasta opisywany przez kompleks scharakteryzowanych w raporcie kapitałów⁵ cechuje się: po pierwsze, wysoką jakością życia, przy czym wynika ona głównie z położenia geograficznego (bliskość Niemiec) i stanu środowiska naturalnego; po drugie, ponadprzeciętnym poziomem zarządzania finansami. Ponadto najwięcej do życzenia – w odniesieniu do innych dużych miast Polski – pozostawiają wizerunek miasta, jego atrakcyjność inwestycyjna, potencjał kulturalny. Wyraźnie poniżej przeciętnej lokuje się również poziom jakości kapitału ludzkiego i społecznego stolicy Pomorza Zachodniego (por. Orłowski, 2011, s. 11).

Wykres 1

Szczecin – łączna ocena rozwoju siedmiu kapitałów

Dane wyrażone w %. Średnia wartość dla wszystkich 11 miast wynosi 100%.

Źródło: Orłowski (2011), s. 10.

⁵ Kapitał ludzki i społeczny odnosi się do jakości zasobów ludzkich. W badaniu przyjęto, że tworzą go wiedza i kwalifikacje pracowników, struktura demograficzna oraz aktywność społeczna mieszkańców; kapitał kultury i wizerunku określa to, jak miasto jest postrzegane przez jego otoczenie, jak funkcjonuje w środkach przekazu; kapitał jakości życia odnosi się do warunków życia i pracy oferowanych przez miasto (autorzy wymieniają tu jako składowe kapitału: stan środowiska naturalnego, poziom opieki zdrowotnej, jakość instytucji edukacyjnych oraz poczucie bezpieczeństwa); kapitał techniczny i infrastrukturalny, który tworzy szeroko rozumiana infrastruktura miasta, czyli zasoby mieszkaniowe, drogi, środki transportu, jak również centra handlowe, bankomaty i Internet; kapitał instytucjonalno-demokratyczny definiowany przez sprawność funkcjonowania instytucji miejskich (władz i administracji) oraz przez aktywność społeczeństwa obywatelskiego; kapitał atrakcyjności inwestycyjnej wyrażający się potencjałem przyciągania krajowych i zagranicznych inwestorów; kapitał źródeł finansowania odnoszący się do stopnia sprawności, z jaką miasto znajduje środki finansowe na realizowanie przedsięwzięć rozwojowych (por. Orłowski, 2011, s. 4–7).

Nie sposób nie dostrzec, że w pięciu na siedem zastosowanych wymiarów analizy Szczecin nie osiąga przeciętnego poziomu centrów rozwojowych kraju. Rodzą się zatem pytania: Czy to miasto jest atrakcyjną przestrzenią realizacji aspiracji i osiągnięcia celów życiowych oraz pożądanym miejscem osiedlania się? Czy jego wizerunek w świadomości mieszkańców odzwierciedla zarysowany powyżej stan rzeczy i czy ma jakieś znaczenie dla stosunku szczecinian do miasta?

Aby móc podjąć poszukiwania odpowiedzi na postawione tu zagadnienia, niezbędne jest uwzględnienie kontekstu całego Pomorza Zachodniego, tradycyjnie stanowiącego naturalny rezerwuuar (pod postacią żywiołu napływowego) nade wszystko kapitału ludzkiego szczecińskiego rynku pracy, a poza tym także innych segmentów społeczeństwa. Na tym tle analiza sytuacji Szczecina pozwala uzmysłowić sobie ogół warunków i okoliczności funkcjonowania miasta w świadomości jego mieszkańców.

Na podstawie licznych publikacji można zauważyć, że Pomorze Zachodnie charakteryzuje się poziomem oraz dynamiką rozwoju społeczno-gospodarczego od dłuższego czasu odbiegającymi od krajowej czołówki najlepiej rozwijających się regionów. Daje się to zauważyć w wartościach podstawowych wskaźników rozwoju rynku pracy, jak również społecznej percepcji jakości życia oraz perspektyw życiowych na obszarze województwa.

Ogólna kondycja województwa zachodniopomorskiego, charakteryzowana przez wskaźniki aktywności ekonomicznej (wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia), jawi się jako stosunkowo słaba na tle pozostałych województw. Parametry zmian zachodzących na Pomorzu Zachodnim w tym zakresie w ostatnich latach sytuują je wśród regionów o stosunkowo małym potencjale rozwojowym. Dość zauważyć, że w 2014 roku Zachodniopomorskie pod względem wskaźnika zatrudnienia plasuje się na miejscu czternastym, natomiast pod względem stopy bezrobocia – na miejscu piątym. Można powiedzieć, że region w ciągu ostatnich dziesięciu lat stanowi wyraźną ariergardę procesów rozwoju rynków pracy. Od 2010 roku należy jednakże dostrzec nieznaczny zmianę na lepsze, tzn. stopa bezrobocia maleje, a wartość wskaźnika zatrudnienia rośnie, przy czym jest to trend występujący w większości regionów kraju, toteż dystans do województw najbardziej dynamicznie się rozwijających (mazowieckie, łódzkie i wielkopolskie) pozostaje nadal w zasadzie niezmienny.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 1, niemal w całym wyróżnionym okresie poziom wskaźnika zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim jest jednym z najniższych w kraju, jedynie w niektórych latach niższy jego poziom wystąpił w województwie warmińsko-mazurskim, a w 2014 roku również w województwie podkarpackim.

W wymiarze stopy bezrobocia sytuacja Pomorza Zachodniego jest relatywnie nieco lepsza, jednak poziom tego wskaźnika sytuuje je w gronie obszarów znacząco dotkniętych tym zjawiskiem. Warto nadmienić, że w 2010 roku wielkość stopy bezrobocia była najwyższa w kraju (12,4%), następnie zaczęła spadać, by w 2014 roku uzyskać wartość 8,5%, co plasuje ją na piątej pozycji, dając tym samym podstawy do umiarkowanego optymizmu.

Dla lepszego zobrazowania występujących tendencji wartości opisywanych parametrów rynku pracy zilustrowano poprzez porównanie Pomorza Zachodniego z trzema województwami o najniższych oraz o najwyższych (w 2014 roku) wartościach zastosowanych wskaźników.

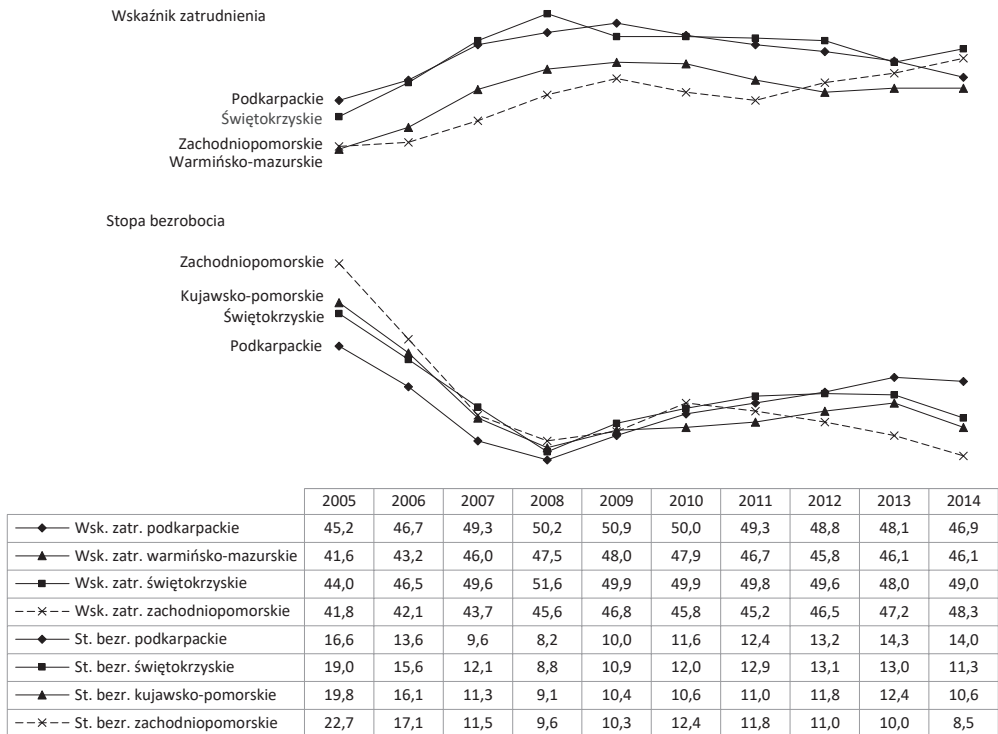
Tabela 1

Wartości wskaźnika zatrudnienia oraz stopy bezrobocia w województwach w latach 2005–2014 (%)

Województwo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wskaźnik zatrudnienia										
Dolnośląskie	42,0	44,9	46,5	48,1	48,5	48,1	47,7	47,8	47,9	50,0
Kujawsko-pomorskie	44,7	44,3	45,8	47,7	49,1	48,5	48,3	49,6	48,8	49,4
Lubelskie	48,6	48,8	51,1	50,4	50,4	50,4	50,8	50,6	50,8	50,7
Lubuskie	44,6	45,7	48,2	49,0	48,5	49,4	49,5	48,9	49,2	49,6
Łódzkie	45,7	47,1	49,7	51,6	50,8	51,1	51,6	50,3	51,2	53,1
Małopolskie	47,4	48,1	48,9	50,4	50,0	49,8	50,2	49,6	49,7	50,8
Mazowieckie	47,8	49,9	51,9	55,3	55,3	53,7	54,9	55,4	54,9	57,1
Opolskie	44,7	45,8	46,4	47,8	48,4	48,2	48,4	49,2	48,5	49,8
Podkarpackie	45,2	46,7	49,3	50,2	50,9	50,0	49,3	48,8	48,1	46,9
Podlaskie	48,0	47,8	49,6	51,1	51,0	48,8	50,1	50,6	49,9	50,8
Pomorskie	43,5	45,6	48,1	49,8	49,0	50,3	49,8	50,2	50,2	50,9
Śląskie	42,3	43,9	46,1	48,3	49,0	47,5	48,4	48,4	48,3	49,2
Świętokrzyskie	44,0	46,5	49,6	51,6	49,9	49,9	49,8	49,6	48,0	49,0
Warmińsko-mazurskie	41,6	43,2	46,0	47,5	48,0	47,9	46,7	45,8	46,1	46,1
Wielkopolskie	47,2	48,3	49,9	51,6	51,8	52,8	52,4	52,4	53,0	53,2
Zachodniopomorskie	41,8	42,1	43,7	45,6	46,8	45,8	45,2	46,5	47,2	48,3
Stopa bezrobocia										
Dolnośląskie	22,8	17,1	12,7	9,1	10,1	11,3	10,6	11,1	11,3	9,1
Kujawsko-pomorskie	19,8	16,1	11,3	9,1	10,4	10,6	11,0	11,8	12,4	10,6
Lubelskie	14,3	12,7	9,5	8,8	9,7	9,9	10,3	10,5	10,3	9,9
Lubuskie	19,1	13,9	9,8	6,5	9,6	10,5	9,5	9,0	9,6	8,4
Łódzkie	17,4	13,4	9,3	6,7	7,6	9,2	9,3	11,0	11,1	8,8
Małopolskie	15,2	12,5	8,5	6,2	8,0	9,1	9,4	10,4	10,8	9,1
Mazowieckie	14,8	12,2	9,1	6,0	6,0	7,4	7,9	8,0	8,0	7,2
Opolskie	17,0	13,2	9,3	6,6	9,8	9,7	9,3	9,5	9,4	7,8
Podkarpackie	16,6	13,6	9,6	8,2	10,0	11,6	12,4	13,2	14,3	14,0
Podlaskie	14,3	11,4	8,9	6,4	7,1	10,2	9,2	9,3	9,9	9,1
Pomorskie	18,9	13,5	9,5	5,5	6,4	9,3	8,5	9,6	10,1	8,6
Śląskie	19,0	14,1	8,1	6,6	6,7	9,1	9,2	9,4	9,7	8,6
Świętokrzyskie	19,0	15,6	12,1	8,8	10,9	12,0	12,9	13,1	13,0	11,3
Warmińsko-mazurskie	20,4	15,9	10,5	7,5	8,5	9,7	9,7	11,1	11,4	9,8
Wielkopolskie	17,2	12,7	8,3	6,1	7,5	8,7	8,7	8,5	8,8	7,7
Zachodniopomorskie	22,7	17,1	11,5	9,6	10,3	12,4	11,8	11,0	10,0	8,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bazy Danych Lokalnych (dostęp 4.05.2016).

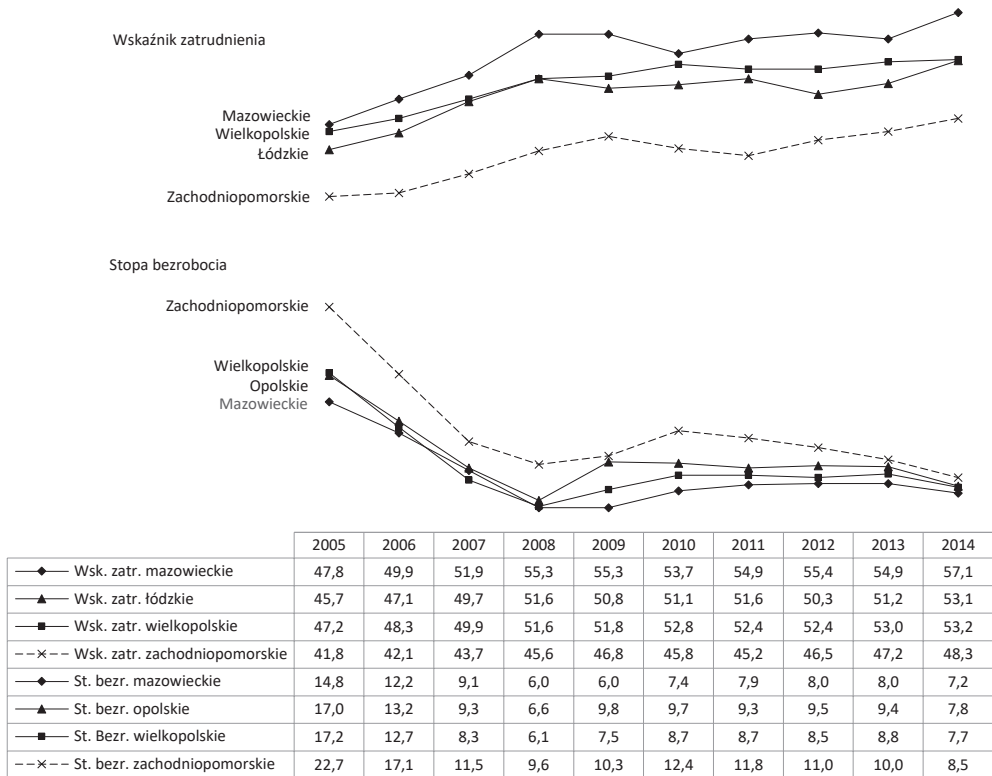
Wartości wskaźnika zatrudnienia i stopy bezrobocia w województwie zachodniopomorskim na tle najstabiliej rozwijających się województw kraju w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bazy Danych Lokalnych (dostęp 4.05.2016).

Przez lata zachodniopomorskie należało do grupy województw o najstabszej kondycji rynków pracy. Pomimo że w 2012 roku rozpoczęły się pozytywne zmiany – kiedy zachodniopomorskie w wymiarze wartości współczynnika zatrudnienia wyprzedziło województwo warmińsko-mazurskie – w 2014 roku sytuuje się ono nieodmiennie daleko poza czołówką, czyli dopiero na czternastej pozycji. Inaczej przedstawia się sytuacja z perspektywy stopy bezrobocia. Pozytywne zmiany zaczynają być dostrzegalne od 2011 roku. Poziom wskaźnika sukcesywnie spada, by w 2014 roku Pomorze Zachodnie nie tylko zajęło pozycję lepszą od trzech regionów ujętych na powyższym wykresie, lecz także uplasowało się na piątej pozycji w kraju. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę porównanie zachodniopomorskiego z najlepiej rozwijającymi się województwami – zarówno pod względem wartości, jak i dynamiki zmian – to ujawniają się tak niekorzystne dystanse (szczególnie w przypadku wskaźnika zatrudnienia), że trudno jest traktować zmiany poziomu bezrobocia jako indyktor poprawy sytuacji w regionie.

Wartości wskaźnika zatrudnienia i stopy bezrobocia w województwie zachodniopomorskim na tle najlepiej rozwijających się województw kraju w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bazy Danych Lokalnych (dostęp 4.05.2016).

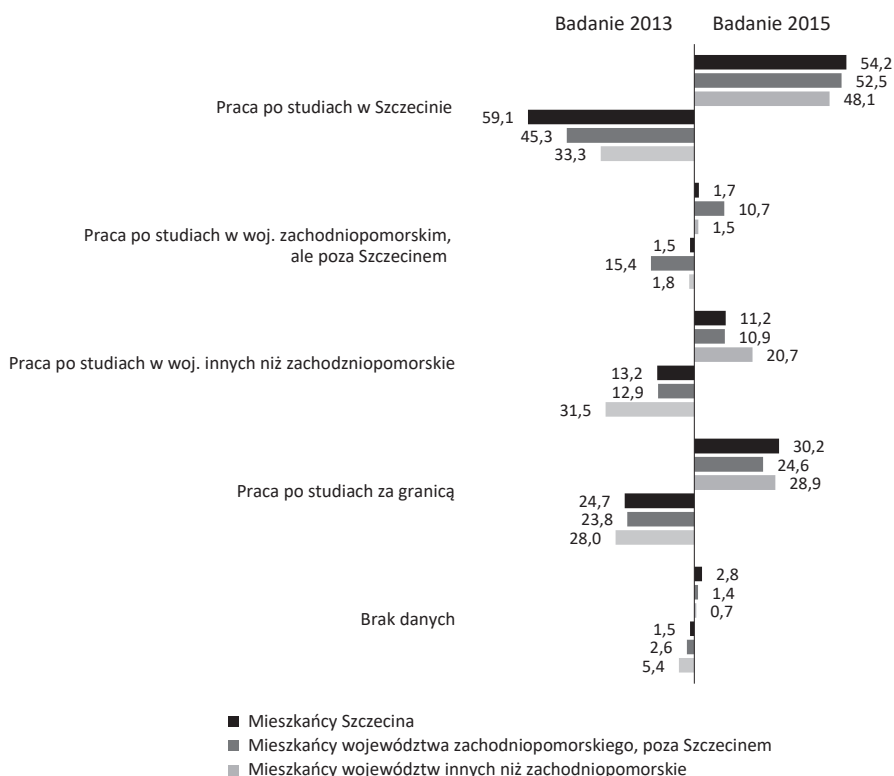
Zaprezentowany powyżej rys specyfiki rozwojowej regionu stanowi w zamierzeniu tło dla charakterystyki stolicy Pomorza Zachodniego. Tło ważne, albowiem Szczecin jest miastem nieporównanie większego napływu ludności z obszarów całego województwa niż z innych regionów kraju, a równocześnie zasila kapitał ludzki zachodniopomorskich, lokalnych rynków pracy w zdecydowanie mniejszym stopniu niż rynki pracy innych województw. Daje się to zauważyć na wykresie 4, na którym zaprezentowano wyniki dwóch badań zrealizowanych w 2013 i 2015 roku wśród studentów szczecińskich uczelni stojących u progu kariery zawodowej (ostatnie roczniki studiów). W badaniach przeprowadzono analizę bilansową kapitału napływającego do Szczecina z Pomorza Zachodniego oraz innych województw kraju, identyfikującą udział pozostających na szczecińskim rynku pracy oraz zeń wyptywających. Jak się okazuje, części studentów pochodzących ze Szczecina, zamierzających po ukończeniu studiów rozpocząć pracę poza tym miastem odpowiada zbliżony odsetek studentów niepochodzących ze Szczecina, ale planujących po studiach tu osiąść. W 2013 roku (próba studentów $n = 1019$) 39,4% studiujących szczecinian deklarujących plany wyjazdowe odpowiadało 42,3% spośród studentów niepochodzących ze Szczecina,

ale planujących rozpoczęcie kariery zawodowej w tym mieście. W 2015 roku (próba studentów $n = 1004$) było to 43,0% szczecinian planujących wyjazd do 51,6% studentów przyjezdnych pragnących zostać w stolicy Pomorza Zachodniego (por. Terelak, Kołodziejczak, 2013; Terelak, Kołodziejczak, 2016).

Wykres 4

Rozkład deklarowanych planów dotyczących obszarów rozpoczęcia aktywności zawodowej po ukończeniu studiów ze względu na obszar pochodzenia studentów – wyniki badań z 2013 i 2015 roku

Dane dla 2013 roku wyrażone w %; $n_{\text{(mieszkańców Szczecina)}} = 340 = 100\%$, $n_{\text{(mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, poza Szczecinem)}} = 505 = 100\%$, $n_{\text{(mieszkańców województw innych niż zachodniopomorskie)}} = 168 = 100\%$, $n_{\text{(Ogółem)}} = 1019 = 100\%$. Ze względu na małą liczebność kategorii *brak danych* zmiennej *pochodzenie* ($n = 6$) zrezygnowano z procentowania.

Dane dla 2015 roku wyrażone w %; $n_{\text{(mieszkańców Szczecina)}} = 358$, $n_{\text{(mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, poza Szczecinem)}} = 505$, $n_{\text{(mieszkańców województw innych niż zachodniopomorskie)}} = 135$, $n_{\text{(Ogółem)}} = 1004 = 100\%$. Ze względu na małą liczebność kategorii *brak danych* zmiennej *pochodzenie* ($n = 6$) zrezygnowano z procentowania.

Źródło: badanie własne z 2013 i 2015 roku.

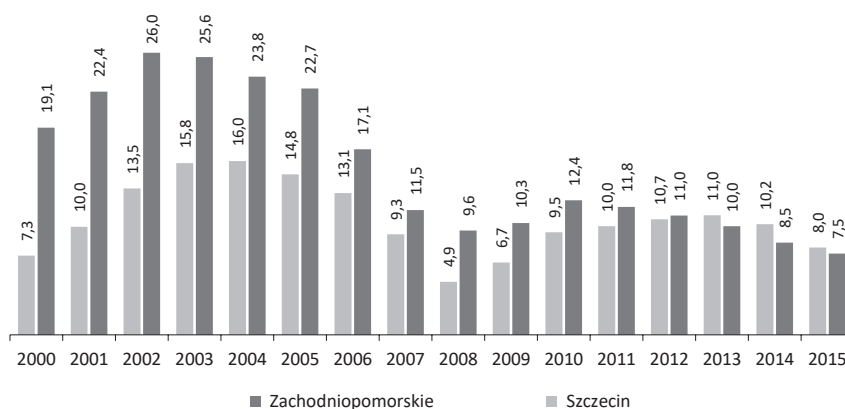
Atrakcyjność lokalnego rynku pracy dla studentów pochodzących ze Szczecina wydaje się zmniejszać. Różnica niemal pięciu punktów procentowych między wynikami z 2013 i 2015 roku jest istotna statystycznie przy współczynniku ufności $1 - \alpha = 0,95$, $p < 0,05$. Jednocześnie rynki pracy wewnątrz województwa cieszą się znikomym zainteresowaniem

studentów stojących u progu kariery zawodowej, natomiast rośnie odsetek szczecinian gotowych do wyjazdu za granicę.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, można zakładać, że sytuacja szczecińskiego rynku pracy na tle całego województwa cechuje się stosunkowo dużymi rozbieżnościami i w istocie przez lata funkcjonował wyraźny układ „centrum – peryferie”, w którego ramach wewnątrz województwa podlegało „wypłukiwaniu”. Sytuacja zaczęła się zmieniać po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, kiedy za sprawą nasilonych ruchów emigracyjnych ten utrwalony układ zaczął podlegać rekompozycji. Na wykresie 5 zobrazowano zmiany stopy bezrobocia w Szczecinie i w całym regionie w ostatnich piętnastu latach.

Wykres 5

Dynamika zmian średniorocznych wartości stopy bezrobocia w Szczecinie i w województwie zachodniopomorskim w latach 2000–2015 (%)

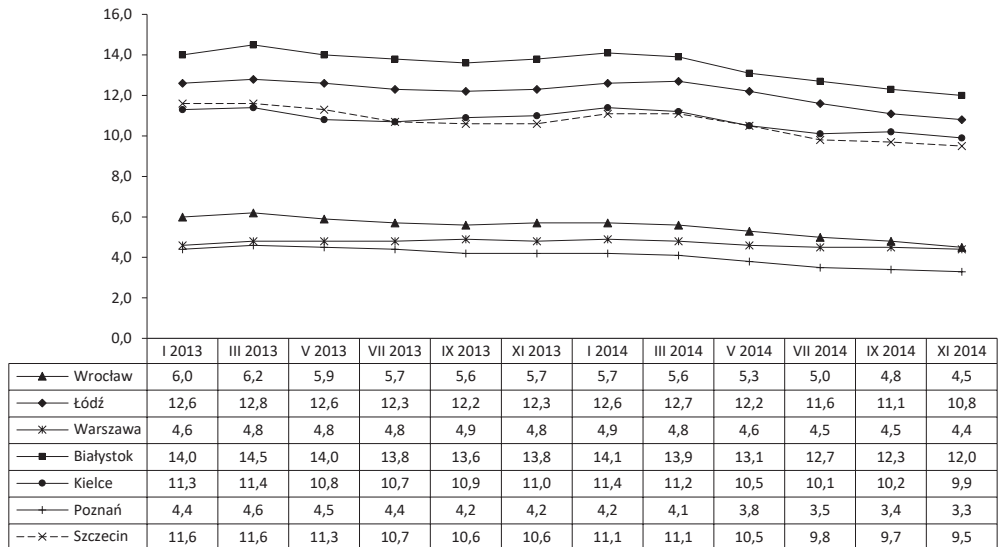
Źródło: opracowanie własne na podstawie PUP Szczecin, Statystyka lokalnego rynku pracy oraz Bazy Danych Lokalnych (dostęp 30.01.2017).

W ciągu kilkunastu lat rozdzwięk pod względem warunków rozwojowych między województwem a jego stolicą podlegał sukcesywnemu zmniejszaniu, i to zdecydowanie na korzyść województwa, w którego przypadku dynamika spadku stopy bezrobocia jest dużo większa niż na szczecińskim rynku pracy. Choć tendencje są pozytywne, trudno jednak mówić o spektakularnej zmianie sytuacji w Szczecinie.

Względnie stabilna sytuacja polegająca na tym, że odpływ kapitału ludzkiego ze Szczecina był dobrze bilansowany przez napływ z wnętrza województwa, zaczęła się zmieniać w okresie następującym po przystąpieniu Polski do UE w taki sposób, że od kilku lat Szczecin traci więcej niż cały region.

Dodatkowego wzmocnienia dla poczynionych tu ustaleń dostarcza porównanie Szczecina z innymi dużymi miastami Polski. Jeśli zestawić dynamikę zmian stopy bezrobocia w latach 2013 i 2014 z tym, co ma miejsce w trzech miastach o najwyższym i trzech o najniższym bezrobociu (w listopadzie 2014), to po pierwsze, mimo sukcesywnego spadku bezrobocia Szczecin należy do grona miast o najwyższym poziomie tego wskaźnika; po drugie, w porównaniu z miastami o najkorzystniejszej sytuacji stopa bezrobocia w Szczecinie jest niemal trzykrotnie wyższa.

Dynamika zmian stopy bezrobocia w Szczecinie w latach 2013–2014 na tle innych dużych miast Polski, w których wartości stopy bezrobocia przybierają największe i najmniejsze wartości w kraju (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP Szczecin (2015), s. 49.

Gwoli podsumowania – i uzupełnienia zarazem – można powiedzieć, że do specyfiki Szczecina należy to, iż przed przystąpieniem Polski do struktur UE stanowił on rzeczywiste centrum rozwoju na Pomorzu Zachodnim, sukcesywnie zasilane kapitałem ludzkim z wnętrza województwa, pozostając przez lata w swoistym balansie sił napływowych i odpływowych. Natomiast po integracji z UE ten stan rzeczy zaczął podlegać nowym czynnikom. Z jednej strony nastąpiły nasilone emigracje zarobkowe (za granicę), z drugiej po 2004 roku Szczecin nie doświadczył tak intensywnego przyspieszenia jak inne duże miasta Polski. Nie bez znaczenia jest tu, po pierwsze, zamykanie wielu działających w mieście zakładów, z których największym była Stocznia Szczecińska Nowa, zlikwidowana pod koniec 2008 roku, co spowodowało utratę pracy przez 4,5 tys. osób, nie licząc pracowników przedsiębiorstw kooperujących ze stocznia; po drugie, miastu od dawna brakuje strategicznych inwestycji. Nie bez znaczenia jest również – paradoksalnie – lokalizacja Szczecina. Znajduje się on poza wszelkimi dużymi (o znaczeniu międzynarodowym) ciągami komunikacyjnymi. Wszystkie wymienione kompleksy czynników powodują, że zarówno zagranica, jak i inne prężnie rozwijające się ośrodki w kraju w jakiejś części przejęły od Szczecina siłę przyciągania na swoje rynki pracy.

LITERATURA

- Anecka, M., Fihel, A. (2013). *Selektywność emigracji i migracji powrotnych – o procesie „wypłukiwania”*. *Migration Review*. CEEMR. Pobrano z: <http://www.ceemr.uw.edu.pl/vol-1-no-1-december-2012/articles/selektywno-emigracji-i-migracji-powrotnych-polak-w-o-procesie-wyp> (10.12.2013).
- Białek, J., Dzierzgwa, R., Mackiewicz, M., Perzanowska-Przychodzka, E., Przybylska, L., Siłuszek, A., Sudak, S., Więckowska, E. (2011). *Raport Polska 2011. Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Dulczewski, Z. (red.) (1971). *Społeczeństwo Ziemi Zachodnich. Studium porównawcze wyników badań socjologicznych w województwie zielonogórskim*. Poznań: Wydawnictwo Instytutu Zachodniego.
- Dulczewski, Z., Kwilecki, A. (red.) (1979). *Pamiętniki osadników Ziemi Odzyskanych*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Kwilecki, A. (red.) (1970). *Ziemia Zachodnie w polskiej literaturze socjologicznej. Wybór tekstów*. Poznań: Wydawnictwo Instytutu Zachodniego.
- Mastalerz, M. (2007). *Raporty na temat wielkich miast Polski*. Poznań. Warszawa: PwC Polska.
- Mioduszewska, M. (2008). *Najnowsze migracje z Polski w świetle danych* *Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności*. CMR Working Papers. Formerly ISS Working Papers. Seria Prace Migracyjne, 39/94. Warszawa: Centre of Migration Research.
- Orłowski, W. (2011). *Raporty na temat wielkich miast Polski. Bydgoszcz*. Warszawa: PwC Polska.
- PUP Szczecin (2015). *Rynek pracy w mieście Szczecinie w 2014*. Szczecin: PUP Szczecin.
- Terelak, A., Klepajczuk, B., Kołodziejczak, S. (2009). *Poziom znajomości języków obcych wśród mieszkańców Szczecina i Koszalina oraz charakterystyka obcokrajowców studiujących w wyższych uczelniach obu miast*. Raport z badania. Szczecin: Gmina Miasto Szczecin.
- Terelak, A., Kołodziejczak, S. (2011). *Poziom kompetencji językowych wśród mieszkańców Szczecina i Koszalina w zakresie wybranych języków obcych oraz charakterystyka obcokrajowców studiujących w wyższych uczelniach obu miast*. Raport z badania. Szczecin: Gmina Miasto Szczecin.
- Terelak, A., Kołodziejczak, S. (2012). *Zagraniczne emigracje zarobkowe mieszkańców województwa zachodniopomorskiego a regionalny rynek pracy*. Szczecin: Wydawnictwo Zapol.
- Terelak, A., Kołodziejczak, S. (2013). *Poziom kompetencji językowych – w zakresie języków obcych – wśród mieszkańców Szczecina mieszczących się w dynamicznych kategoriach wieku produkcyjnego oraz studentów szczecińskich uczelni wyższych stojących u progu wejścia na rynek pracy*. Raport z badań. Szczecin: Gmina Miasto Szczecin.
- Terelak, A., Kołodziejczak, S. (2016). *Poziom kompetencji językowych – w zakresie języków obcych – wśród mieszkańców Szczecina mieszczących się w dynamicznych kategoriach wieku produkcyjnego oraz wśród stojących u progu wejścia na rynek pracy studentów szczecińskich uczelni*. Raport z badań. Szczecin: Gmina Miasto Szczecin.
- Znanięcki, F. (1990). *Współczesne narody*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Znanięcki, F., Ziółkowski, J. (1984). *Czym jest dla Ciebie miasto Poznań? Dwa konkursy: 1928/1964*. Warszawa–Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Źródła internetowe

Baza Danych Lokalnych – www.bdl.stat.gov.pl (4.05.2016).

PUP Szczecin, Statystyka lokalnego rynku pracy – www.pupszczecin.pl (30.01.2017).

**SZCZECIN AS A LIVING SPACE AND AN AREA OF DEVELOPMENT AS PERCEIVED
BY ITS ECONOMICALLY ACTIVE INHABITANTS IN THE CONTEXT OF THE RECOMPOSITION
OF THE WEST POMERANIAN LABOUR MARKET**

KEYWORDS

LABOUR MARKET
DYNAMICS, HUMAN CAPITAL,
CITY MANAGEMENT

SUMMARY The paper contains an analysis of the dynamics of the basic markers for the West Pomeranian labour market compared to other regions. This context allows for a presentation of the situation of Szczecin as a city which constitutes for a regional social and economic centre. Its distinctive trait, from the perspective of the quality of social and economic processes also present in other large agglomerations in Poland, is the significant disparity of the key potentials for development, related to: the quality of life, human capital, institutional and technical infrastructure, investment attractiveness, the efficiency of acquiring the funds for investments and projects, as well as culture and the image of the city. The results of the analysis presented in this paper provide a framework for the review of the issues related to the social perception of the capital of West Pomerania.